

NOVUM

Editie 43/3
April 2022

Oorlog en vrede en de psyche van Putin

*Het heerlijke visrecht en het
openbare register*

Tussen kunst en recht

*Waarom Rusland niet uit
de VN-Veiligheidsraad kan
worden gezet*

43/3

	Voorwoord	3
<i>Column</i>	Oorlog en vrede en de psyche van Putin	4
<i>Analyse</i>	Het heerlijke visrecht en het openbare register	8
<i>Analyse</i>	Waarom Rusland niet uit de VN-Veiligheidsraad kan worden gezet	13
<i>Vereniging</i>	J.F.V. Grotius - Terugblik en vooruitblik	17
<i>Analyse</i>	Tussen kunst en recht	18

Waarde lezer,

Voor u ligt inmiddels alweer de eerste NOVUM van dit nieuwe voorjaar. Met de zomer op komst, worden de dagen stukje bij beter langer, stijgt de temperatuur en kunnen we steeds vaker genieten van een biertje op een van de prachtige Leidsche terrasjes. Terwijl het leven buiten de deur voor ons steeds aantrekkelijker wordt, beelden de barre omstandigheden in het oosten van ons continent helaas nog steeds een minder gelukkige realiteit af.

In het verlengde van de aanhoudende spanning en problematiek tussen Oekraïne en Rusland, treft u in dit nummer van de NOVUM in de nieuwste column van prof. Kinneging een analyse en beoordeling van de handelwijze van Putin in het besluit om aan haar buurland Oekraïne de oorlog te verklaren. Daarbij wordt teruggegrepen op de recente geschiedenis en een blik geworpen op het mogelijke verloop van zaken en de rol van het Westen daarin.

Redacteur Joris van de Riet bouwt hierop voort middels een zoektocht naar een antwoord op de vraag in hoeverre het in het kader van de beslechting van het conflict tussen Oekraïne en Rusland mogelijk en nuttig zou zijn om Rusland uit de VN-Veiligheidsraad te zetten. Zonder de Russische invasie van Oekraïne te rechtvaardigen, plaatst hij kritische vraagtekens bij de juridische gegrondheid en behulpzaamheid van de suggesties hiertoe.

We vervolgen onze weg door het recht met een gastbijdrage van Frank van der Salm. In deze bijdrage duikt hij dieper in een aantal voor ons burgerlijk wetboek en bijzondere wetgeving onbekende zakelijke rechten – de zogenoemde ‘oud-vaderlandse rechten’ (denk aan het visrecht, het jachtrecht, het pootrecht en het recht op windvang). Middels een analyse van deze rechten – in het bijzonder het visrecht – in het licht van notariële werkzaamheden, poogt hij meer ruchtbaarheid te geven aan het bestaan van deze rechten en te verduidelijken welke problemen zich hierbij kunnen voordoen.

Tot slot, staat (eind)redacteur Karel Wijdeveld in een nieuwe bijdrage in de rubriek Tussen Kunst & Recht stil bij de vraag van het waarom en het streven naar en vinden van geluk in ons bestaan. Hierbij biedt hij een kijkje in het ‘dadaïsme’, een kunststroom waarbinnen het spontane en willekeurige centraal staan. Door de rechtenstudent te vergelijken met een ‘dadaïst’, poogt hij rechtenstudenten aan te moedigen het recht niet te verbruiken, misbruiken en gebruiken, maar juist te omarmen.

Ik wens u veel leesplezier met dit nieuwe nummer van het juridisch faculteitsblad NOVUM.●

Hadassah Drukarch
Hoofdredacteur 2021-2022

Oorlog en vrede en de psyche van Putin

Op het eerste gezicht lijkt het allemaal duidelijk en eenvoudig. Op 24 februari 2022 is het Russische leger de Oekraïne binnengevallen: een daad van agressie die de nationale soevereiniteit van de Oekraïne schendt en dus rechtstreeks ingaat tegen artikel 2.2 en 2.3. van het Handvest van de Verenigde Naties die als volgt luiden:

“2.2: All Members shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.”

2.3: All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state...”

Wat te doen?

Als een kleiner en minder machtig land zo'n invasie had gepleegd, had de NAVO ongetwijfeld snel militair ingegrepen, zoals ze dat ook heeft gedaan in Kosovo eind jaren negentig, in een situatie die enigszins vergelijkbaar is. Nu gaat het echter om het land dat de meeste kernkoppen heeft ter wereld: ongeveer 6300. (Ter vergelijking: de VS hebben er ongeveer 5500; het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk elk minder dan 300.) Een geduchte tegenstander dus. Onder die omstandigheden is men gedwongen héél goed na te denken of men wel een oorlog wil beginnen, want anders dan in Kosovo, waar de overwinning zeker was, kan een oorlog tegen Rusland helemaal verkeerd aflopen. Als Rusland zijn kernwapens inzet, zal de NAVO niet anders kunnen dan de hare ook af te vuren. Als dat uitloopt op een *tit-for-tat*, en dat is niet onwaarschijnlijk, zou een totale vernietiging van Europa resulteren, van

de Atlantische Oceaan tot de Oeral, waarbij een groot deel van de 500 miljoen mensen die er leven meteen de dood zal vinden en de meeste overlevenden zo ernstig ziek zullen worden van de radioactieve straling dat ze binnen niet al te lange tijd ook zullen sterven. En dan heb ik het nog niet eens over de volledige instorting van de economie die het gevolg zal zijn en die in een ongekende, Europa-brede hongersnood zal uitmonden.

Dit alles moet koste wat het kost worden voorkomen. Wat betekent dat? Zich neutraal verklaren en helemaal niets doen? Of niet zelf militair ingrijpen, maar de Oekraïners wel militair ondersteunen door wapenleveranties, militair advies en ‘*intelligence*’, en door economische sancties op te leggen aan Rusland? Voor dat laatste is, zonder er lang over na te denken, gekozen, vanuit de gedachte dat tegen militaire agressie toch in ieder geval enigszins moet worden opgetreden. Op deze manier wil men het Rusland moeilijk maken, zonder in een atomaire oorlog verzeild te raken.

“Als dat uitloopt op een tit-for-tat, en dat is niet onwaarschijnlijk, zou een totale vernietiging van Europa resulteren, van de Atlantische Oceaan tot de Oeral, waarbij een groot deel van de 500 miljoen mensen die er leven meteen de dood zal vinden (...).”

De grote vraag is natuurlijk: is dit de juiste strategie? Werkt het? Hoe ver kun je daarin gaan? Kan men met de wapenleveranties ook te ver gaan? Zullen de Russen niet op enig moment zeggen dat de NAVO, door zich zo uitgesproken op te stellen aan de kant van de Oekraïne, feitelijk de oorlog heeft verklaard aan Rusland? Met alle gevolgen van dien?

Deze vragen zijn in wezen psychologische vragen, vragen

Prof. dr. A.A.M. (Andreas) Kinneging is hoogleraar Rechtsfilosofie. Hij verzorgt o.a. de bachelorvakken Rechtsfilosofie I en II, en doceert in de masterafstudeerrichting Encyclopedie en Filosofie van het Recht. Sinds 2013 schrijft hij maandelijks een column voor NOVUM magazine.

naar wat het psychologische effect zal zijn op een ander, als men a, b, of c doet. Het is van cruciaal belang de geest van de tegenstander te doorgronden, anders heeft men geen idee wat een gunstig effect heeft en wat levensgevaarlijk is. Dan tast men volkomen in het duister en doet men maar wat. Dan wordt het Russisch roulette, een metafoor die hier toepasselijker is dan waar ook.

“In 2014 heeft hij de Krim geannexeerd, zoals Hitler in 1938 Oostenrijk. (...). Het Westen heeft deze gebiedsuitbreiding zonder noemenswaardige tegenstand geaccepteerd. Dat heeft Putin doen besluiten dat hij ook wel de gehele Oekraïne kon annexeren. Ergo: als het Westen in 2014 harder was opgetreden, hadden we nu geen oorlog gehad in de Oekraïne.”

De gangbare psychologische theorie is een theorie die we kennen uit onder andere de speltheorie, de economische theorie, de staatsrechtelijke theorie van checks and balances, en de theorie van de machtsbalans uit het vakgebied van de Internationale Betrekkingen. Ze gaat terug op Hobbes. Toegepast op oorlogsvoering zegt de theorie: de mens kijkt steeds hoe ver hij kan gaan. Als de tegenstander niet of zwak reageert, gaat hij nog een stap verder. Als hij ergens op grote weerstand stuit en het hem moeilijk wordt gemaakt, dan beseft hij dat hij niet verder kan oprukken en zich tevreden moet stellen met wat hij heeft.

Het historische voorbeeld dat vaak wordt gegeven, en dat ook in de huidige discussie een grote rol speelt, zijn de gebiedsannexaties van Hitler in de late jaren dertig. Deze waren volgens velen het gevolg van het zwakke optreden van Engeland en Frankrijk ertegen, dat bekend staat als de appeasement-politiek: men wilde geen oorlog met Duitsland en accepteerde derhalve de gebiedsuitbreidingen. De Hobbesiaanse theorie stelt dat als Engeland en Frankrijk meteen militair daadkrachtig

waren opgetreden, Hitler zijn keutel wel had ingetrokken en in 1939 niet Polen was binnengevallen. Waardoor ook de Tweede Wereldoorlog was voorkomen.

Dit alles geldt ook voor Putin, meent men. In 2014 heeft hij de Krim geannexeerd, zoals Hitler in 1938 Oostenrijk. Tweemaal '*Heim ins Reich*', tweemaal bezegeld met een referendum. Het Westen heeft deze gebiedsuitbreiding zonder noemenswaardige tegenstand geaccepteerd. Dat heeft Putin doen besluiten dat hij ook wel de gehele Oekraïne kon annexeren. Ergo: als het Westen in 2014 harder was opgetreden, hadden we nu geen oorlog gehad in de Oekraïne.

Het is een aantrekkelijke theorie: eenvoudig, maar krachtig. Veel menselijk handelen lijkt inderdaad goed te verklaren – en te voorspellen – op basis van deze theorie. Of het nu gaat om het privéleven, de economie, de politiek, of de internationale betrekkingen: men moet voor zichzelf – en anderen – opkomen, anders lopen ze over je heen. Dat is zeker dikwijls het geval. De bakker heeft stevige concurrentie nodig, anders doet hij zijn best

niet meer. De politicus moet voortdurend de kritische ogen van zijn mede-politici en journalisten op zich gericht weten, anders worden de verleidingen van de macht te groot. En als een staat in macht en kracht te ver boven de andere uitsteekt, dan zal hij geneigd zijn andere staten 'in het belang van recht en humaniteit' aan te vallen. Hét voorbeeld daarvan in de afgelopen drie decennia zijn de Verenigde Staten.

En toch schiet de theorie te kort. Ze geeft geen werkelijk goed beeld van de menselijke geest. De mens zoals ze die veronderstelt is niet dé mens, een bepaald type mens. Deze zou men in navolging van Rousseau en Marx de burgerlijke mens kunnen noemen, de bourgeois. Dit type mens heeft altijd wel bestaan, maar is pas in de moderne tijd het dominante menstype geworden. Althans, in het Westen. Het is een mens voor wie dit leven het enige leven is; een hiernamaals bestaat voor hem niet. Het doel van het leven is zo veel en zo lang mogelijk te genieten, is comfort en luxe. Wat natuurlijk vrede en veiligheid veronderstelt – anders is men snel dood – en dus een sterke staat, maar ook de vrijheid om je leven in te richten

naar je eigen wensen en ideeën. De sterke staat moet dus een liberale staat zijn.

In een wereld die louter en alleen uit bourgeois bestaat, klopt de hierboven beschreven theorie als een bus. De bourgeois zal altijd trachten zijn comfort en luxe te vergroten, ook ten koste van anderen, maar als hij werkelijk tegenstand ervaart en de vrede en zijn veiligheid komen in het geding, dan bindt hij in. Zelfbehoud is het hoogste, want dit is het enige leven en zonder dit leven geen comfort en luxe.

Hegels parabel van de Heer en de Knecht, uit het begin van de *Fenomenologie van de Geest* (1806), is van belang hier. Wanneer in de strijd om zelfbehoud mensen tegenover elkaar komen te staan in een strijd op leven en dood, zijn sommigen geneigd meteen de handdoek in de ring te gooien om maar niet het risico te lopen te sterven. Het leven gaat hen boven alles. Om dat te behouden zijn zij zelfs bereid de knecht van de ander te worden. De bourgeois is zo'n 'knechtische' mens. Niet iedereen is echter een bourgeois volgens Hegels parabel. Er zijn ook Heren. Deze gooien niet de handdoek in de ring, maar vechten door tot zij overwinnen of de heldendood sterven op het slagveld.

"Ofwel een geloof dat een goed, waardig leven een leven is van krijgerschap en heerschappij, waarin het gaat om het doen van grote daden, die bewerkstelligen dat 'het nageslacht nog lange tijd iets heeft om te bezingen'. Het gaat de Heer dus om onsterfelijkheid van de een of andere soort, een persoonlijke onsterfelijkheid dan wel een onsterfelijke roem."

We staan hier tegenover een geheel ander type mens. Een type met een andere psyche, die slechts met een andere psychologie dan de 'knechtische' is te begrijpen. Dat is voor de moderne westerling geen geringe opgave, omdat de 'knechtische' psychologie in het Westen tegenwoordig zo verbreid is, dat het de algemeen-menselijke psychologie lijkt en men zich dus helemaal niet meer kan voorstellen dat er mensen zijn wier innerlijk leven in deze termen niet kan worden beschreven.

Hoe ziet een Heer er innerlijk uit? Wat drijft hem? Hij

is kennelijk niet bang voor de dood, of althans niet zo bang als de Knecht. Wat verklaart dat? Ofwel een geloof in het hiernamaals, waar heldhaftigheid wordt beloond. Ofwel een geloof dat een goed, waardig leven een leven is van krijgerschap en heerschappij, waarin het gaat om het doen van grote daden, die bewerkstelligen dat 'het nageslacht nog lange tijd iets heeft om te bezingen'. Het gaat de Heer dus om onsterfelijkheid van de een of andere soort, een persoonlijke onsterfelijkheid dan wel een onsterfelijke roem. Zo gezien gaat het er niet om zo lang mogelijk te leven, om zoveel mogelijk te genieten. Integendeel: een kort leven als een leeuw is veel beter dan een lang leven als een schaap.

Het is nu met een Westerse bril op bijna niet meer voorstelbaar, maar het grootste deel van de mensheidsgeschiedenis was dit menstype dominant en maatgevend. Het is namelijk de mens zoals die gevormd wordt door religieuze maatschappijen en door aristocratische maatschappijen. En de meeste maatschappijen in het verleden waren zowel het één, als het ander: religieus en aristocratisch.

Dat weten we ook ergens wel. Maar wat we meestal over het hoofd zien in het moderne Westen is dat de wereld anno nu nog steeds veel van dit soort maatschappijen en mensen bevat. De grote vraag is of Putin en zijn trawanten daartoe ook behoren. Want als dat het geval is dan zal de gangbare strategie er niet toe leiden dat hij zijn keutel intrekt, maar hem er juist toe zetten de strijd te laten escaleren, ook al zou hijzelf daarbij de dood vinden.

Dat Putin in de afgelopen jaren voor zichzelf een sprookjesachtig paleis heeft laten bouwen aan de Zwarte Zee kust, is hem op veel kritiek komen te staan. Ik vond het in het licht van bovenstaande overwegingen juist een teken van hoop. Misschien hangt ook hij aan comfort en luxe. Dat soort bourgeois gaan nooit tot het uiterste... •

Het heerlijke visrecht en het openbare register

Oud-vaderlandse rechten, hun raadpleegbaarheid en de toekomst: beter reguleren om tuchtrechtelijke aansprakelijkheid te voorkomen?

Frank van der Salm
Gastredacteur

Elke jurist is zich bewust van het bestaan van de zakelijke rechten die in boek 5 van ons Burgerlijk Wetboek staan. Zo zal u mij niet gek aankijken als ik u vertel dat een groot deel van Amsterdam in erfpacht is uitgegeven of dat een flatgebouw gesplitst is in appartementsrechten. In de openbare registers zijn deze feiten dan ook allemaal makkelijk op te zoeken en is het doen van recherche voor de notaris goed uitvoerbaar wanneer hij wordt geconfronteerd met de levering van onroerend goed.¹ Mocht de notaris deze recherche niet hebben uitgevoerd of op een verkeerde wijze hebben uitgevoerd en hij niet aan zijn zorgplicht of onderzoeksplicht heeft voldaan, dan kan het hem tuchtrechtelijk verweten worden en kan aan de betrokken notaris een maatregel worden opgelegd.

Maar wat als ik u vertel dat er zakelijke rechten bestaan die níét door ons Burgerlijk Wetboek worden geregeld en ook niet door bijzondere wetgeving? Dat deze zakelijke rechten soms niet altijd goed ingeschreven staan in de openbare registers, maar dat deze zakelijke rechten toch wel echt bestaan? Sterker nog, men voert er procedures over. Ik heb het over de zogenoemde oud-vaderlandse rechten. Deze rechten zijn zo oud dat ze dateren uit een tijd die nog stamt van voor de invoering van ons Burgerlijk Wetboek in 1838 en niet gerekend kunnen worden tot de in de wet genoemde gevallen. Over wat voor soort rechten hebben wij het hier nu eigenlijk?

Het gaat hier onder meer om oude ambachtsheerlijke rechten, zoals het visrecht, het jachtrecht, het pootrecht en het recht op windvang; dingen waarvan men zou verwachten dat ze niet meer bestaan. De notaris wordt af en toe nog wel eens met deze rechten geconfronteerd, ondanks dat ze (dat zal zo blijken) niet altijd even toegankelijk zijn. In dit stuk zal worden ingegaan op de manier waarop specifiek het visrecht inzichtelijk is en de vraag of het wenselijk is dit eventueel (verder) te reguleren, net zoals het jachtrecht. Eerst zal de geschiedenis van de rechten aan bod komen. Daarna zal ik het visrecht bespreken en wordt duidelijk waarom het visrecht voor eventuele problemen kan zorgen binnen de notariële praktijk. Vervolgens zal ik ingaan op de manieren waarop het visrecht eventueel anders kan worden geregeld, door het jachtrecht, een ander oud-vaderlands recht, onder de loep te nemen. Tot slot zal ik kort afsluiten en hieraan wat persoonlijke opmerkingen toevoegen. Op deze manier wordt er meer ruchtbaarheid gegeven aan het bestaan van deze rechten en is hopelijk duidelijk welke problemen zich bij het visrecht kunnen voordoen.

De oud-vaderlandse rechten hebben hun oorsprong in de middeleeuwen. In deze tijd gaven koningen aan hun vertrouwde leenmannen, vaak lokale heren, hun land in leen uit. Dit was in deze tijd nodig om hun koninkrijk op een goede wijze te kunnen besturen. Dit kwam, omdat er onder meer nog geen moderne transportmethodes en snelle communicatiemiddelen waren. Bij deze lenen werden vaak ook andere rechten uitgegeven, waardoor deze decentrale manier van besturen beter mogelijk werd.² Deze *de facto* stukjes overheidsgezag worden ook wel ‘heerlijkheid’ genoemd, en konden bijvoorbeeld het recht inhouden om een baljuw aan te stellen (een soort politieman en lage rechter). Het is dan ook een deel van deze rechten, zoals het hiervoor genoemde visrecht, jachtrecht etc., dat nu bekend staat als oud-vaderlandse rechten. Deze rechten bleven grotendeels ongewijzigd huishouden in ons land tot aan de Franse revolutie. Onder het motto ‘Vrijheid, gelijkheid en broederschap’, werden de uit het feodale stelsel stammende heerlijke rechten in 1798 afgeschaft.³ Nadat de Fransen uit ons land waren verdwenen, werd een deel van deze rechten weer hersteld in een Soeverein Besluit.⁴ In 1848 werden de heerlijke rechten afgeschaft, maar bleven rechten die niet toezagen op ‘publiekrechtelijk’ gezag wel gehandhaafd.⁵ Dit zijn onder meer het (‘heerlijk’) vis- en jachtrecht. De vraag is dan; hoe worden deze rechten in moderne zin aangeduid, aangezien de uitgifte van de rechten een ‘publiekrechtelijk’ karakter droeg in de middeleeuwen?

Al sinds de 15e eeuw heeft de receptie van het Romeinse recht ervoor gezorgd dat veel van deze rechten een civielrechtelijke kleur hebben gekregen.⁶ Dit is nu niet anders. Het visrecht wordt bijvoorbeeld omschreven als ‘het zakelijk recht om met uitsluiting van anderen te vissen in een aan een ander in eigendom toebehorend water’.⁷

Op grond van een oude overgangswet uit het begin van de 19e eeuw is een deel van deze rechten nog steeds van kracht in ons land.⁸ Deze rechten zijn echter pas vanaf 1992 inschrijfbaar geworden, omdat het vanaf dat moment registergoederen werden.⁹ Doordat de verplichting om de oude zakelijke rechten in te schrijven pas in 1992 in de wet kwam, zijn er dus oude zakelijke rechten die wel bestaan maar niet zijn ingeschreven. Daarnaast kan het zo zijn dat deze rechten teniet zijn gegaan door ruilverkaveling, zoals aan de hand was in een procedure voor de Rechtbank Noord-Holland.¹⁰ Dit kan voor de notaris, die zich niet elke dag met dit soort buitengewone rechten bezighoudt, soms nog wel eens voor de nodige problematiek zorgen.

“Nadat de Fransen uit ons land waren verdwenen, werd een deel van deze rechten weer hersteld in een Soeverein Besluit. In 1848 werden de heerlijke rechten afgeschaft, maar bleven rechten die niet toezagen op ‘publiekrechtelijk’ gezag wel gehandhaafd. Dit zijn onder meer het (‘heerlijk’) vis- en jachtrecht.”

In deze casus wilde een vissersvereniging ambachtsheerlijke visrechten kopen. Dit deed zij van een BV, die meende rechthebbende te zijn van visrechten die zouden rusten op een deel van de Ringvaart van Heerhugowaard. Uiteindelijk bleek uit een rapport dat de visrechten door ruilverkaveling teniet waren gegaan en werd de betrokken notaris aangesproken. De notaris stelde echter dat hij niet aansprakelijk was. Hij had namelijk de vissersvereniging gewaarschuwd dat hij niet zeker wist of de visrechten nog wel bestonden. Daarna heeft de notaris aangeboden om onderzoek te doen in het Kadaster. Dit zou dan wel extra kosten met zich meebrengen. Hier stemde de vissersvereniging niet mee in, waardoor de Rechtbank oordeelde dat het handelen van de notaris in deze (civiele) casus juist was. Thans zou men denken dat daarmee de kous af is. De tuchtrechter had in een vergelijkbare zaak echter een heel ander oordeel.¹¹

In deze casus werd aan de notaris een maatregel opgelegd. Zij had visrechten ingeschreven in de openbare registers die uiteindelijk niet meer bleken te bestaan. Omdat het ging om een onderwerp wat niet dagelijks in de notariële praktijk voorbij komt, moest de notaris zich daarin verdiepen. Zij mocht niet zonder deugdelijk vooronderzoek de rechten inschrijven.

“De vraag of het wenselijk is om een oud-vaderlands recht, zoals het visrecht, op een andere manier in te vullen zodat deze meer inzichtelijk is, is zeer complex.”

Zo is dus te zien dat de manier waarop sommige van deze rechten, in dit geval dus het visrecht, tegenwoordig worden beheerst, soms kan leiden tot vervelende gevolgen. Van deze visrechten is namelijk niet altijd

duidelijk of zij nou wel of niet bestaan door het gebrek aan goede documentatie en informatie in de openbare registers. Dit komt onder meer doordat dit (heerlijk) visrecht grotendeels wordt beheerst door het privaatrecht. Ook is hiervoor al aangegeven waarom zij niet altijd zo inzichtelijk zijn; er is namelijk een leemte in de openbare registers. Kan het dan ook anders?

Een van de oud-vaderlandse rechten die feitelijk nog wel bestaat, maar niet meer puur privaatrechtelijk geregeld is, is het jachtrecht. Het heerlijk jachtrecht behoorde oorspronkelijk ook tot de oud-vaderlandse rechten en was aan het begin van de 19e eeuw op vergelijkbare manier geregeld als het visrecht. Al in de 19e eeuw was dit jachtrecht onderhevig aan kritiek (er werd naderhand gesproken over ‘het moeilijke jachtvraagstuk’).¹² De Nederlandsche Juristen-Vereeniging heeft zich ook bezig met dit vraagstuk. Onder meer werd dit besproken tijdens de vergadering(en) van deze vereniging en was men het eens dat afschaffing van de heerlijke jachten bevorderd moest worden.¹³ Enkele

jaren later werd de Jachtwet 1923 ingevoerd en werden de heerlijke jachtrechten afgeschaft. Zodoende verdween het (heerlijke) jachtrecht uit het privaatrecht.

Tegenwoordig wordt het jachtrecht door de Wet Natuurbescherming 2017 geregeld. Een vereiste om te mogen jagen is het houden van een jachtakte. Deze wordt alleen verleend indien degene die jachthouder is van een jachtveld¹⁴, waarbij de grondeigenaar in beginsel jachthouder is op zijn perceel.¹⁵ In deze zin lijkt het erop dat het zakelijke eigenschappen heeft. In de literatuur wordt hierover gediscussieerd, maar vaststaat dat het wel gezien kan worden als vermogensrecht.¹⁶ Noemenswaardig is nog wel dat het jachtrecht tot op een bepaalde hoogte verschilt van het hiervoor genoemde visrecht, nu de Hoge Raad stelde dat het géén zakelijk recht is, maar een recht met eigen aard (een eigenaardig recht dus!). Buiten dat feit om heeft de wetgever toentertijd een slecht geregistreerd recht op een andere manier willen regelen. Toen is gekozen om het jachtrecht verder te reguleren, waardoor verwarring voorkomen kon worden. Dit lijkt op het eerste blik een goede optie, maar met de komst van de Jachtwet 1923 waren de problemen nog niet opgelost.

De afwikkeling voor de schadeloosstelling van voormalige rechthebbenden op een jachtrecht bleek namelijk een enorm moeilijke opgave. Zo moest onder meer vastgesteld worden of alle jachtrechten nog geldig waren en wat haar omvang was.¹⁷ Dit leidde tot een trage afwikkeling en een groot tijdsverschil tussen de invoering van de Jachtwet 1923 en het uiteindelijk schadeloos stellen van de voormalig rechthebbende.

Uiteindelijk was wel behaald wat men wilde bereiken; het heerlijke jachtrecht uit het privaatrecht halen. De vraag of het wenselijk is om een oud-vaderlands recht, zoals het visrecht, op een andere manier in te vullen zodat deze meer inzichtelijk is, is zeer complex. Hierboven is slechts kort aan de orde gekomen wat de gevolgen zijn en waren van het wel of niet reguleren van zo'n recht. Wel moge duidelijk zijn dat er nog altijd enige verwarring kan ontstaan onder het huidige systeem of een visrecht nog wel of niet bestaat – en, als deze wel bestaat, waar het desbetreffende visrecht dan op rust. Hierdoor is het voor de notariële praktijk een slecht geregistreerd recht en kan er een belang bestaan bij reguleren voor betere afwikkeling van transacties. Zo kan onder meer tuchtrechtelijke aansprakelijkheid, zoals in de hiervoor genoemde casus, worden voorkomen.¹⁸

Eén van deze opties is om het, net zoals het heerlijk jachtrecht, af te schaffen en het te regelen in een aparte wet. Hierdoor wordt het notariaat ontheven van een last. Het is echter zo makkelijk nog niet; de afwikkeling kan, net zoals bij het jachtrecht, een moeilijk proces zijn. Aangezien op nog aanzienlijk veel wateren van Nederland deze visrechten rusten, kan er een soortgelijke situatie ontstaan.¹⁹ Daarnaast is het aantal procedures dat gevoerd wordt over deze rechten waarschijnlijk niet zo groot als bij verscheidene andere gebieden binnen het notariaat. Het zou goed kunnen zijn dat de voordelen die het notariaat dan geniet in die zin niet opwegen tegen regulering van dit recht. De hoeveelheid werk die namelijk verzet moet worden, is vele malen groter dan het inhuren van een expert ingeval een notaris wordt geconfronteerd met visrechten. Daarbij komt dit in de praktijk ook niet elke dag voor. Het ziet er dan ook niet naar uit dat het visrecht binnenkort op de manier zoals wij het kennen, zal worden afgeschaft – en dat is (voor de rechtshistorici onder ons) misschien wel goed zo. Dat betekent dus in de tussentijd voor de notaris; verricht alstublieft goed onderzoek voordat u gaat passeren!●

1. Zie onder meer art. 3:17 BW.

2. F.C.J. Ketelaar, *Oude zakelijke rechten vroeger, nu en in de toekomst*, Universitaire pers Leiden 1978, p. 9.

3. Zie art. 24 tot en met 27 Staatsregeling van 1798.

4. Soeverein Besluit van 26 maart 1814, Stb 46.

5. J. van Mourik, 'Het jachtrecht - een evaluatie van het jachtrecht in vermogensrechtelijk perspectief', *WPNR* 2018(7177), p. 6.

6. Ketelaar 1978, p. 13.

7. *Idem*, p. 219.

8. Zie art. 1 Wet van 16 mei 1829, Stb. 29.

9. Zie art. 150 lid 1 Overgangswet nieuw Burgerlijk Wetboek jo art. 3:17 BW.

10. Rb Noord-Holland 13 oktober 2021, *ECLI:NL:RBNHO:2021:8963*.

11. Hof Den Bosch (Kamer voor het notariaat) 19 augustus 2019, *ECLI:NL:TNORSHE:2019:19*.

12. J.H.F. Bloemers, *De ontwikkeling van het jachtrecht en zijn toekomst bij de vorming van jachtschappen*, Groningen 1933, p. 88.

13. *Handelingen Nederlandsche Juristen-Vereeniging* (1892), p. 23.

14. Art. 3.28 lid 2 sub c jo. 3.26 lid 1 sub b Wnb.

15. Mourik 2018, p. 2.

16. *Idem*, p. 2.

17. Ketelaar 1978, 108.

18. Hof Den Bosch (Kamer voor het notariaat) 19 augustus 2019, *ECLI:NL:TNORSHE:2019:19*.

19. Ketelaar 1978, p. 219.

KAN JIJ WEL WAT HULP GEBRUIKEN BIJ HET HALEN VAN JE TENTAMENS?

**BOEK NU EEN TRAINING
OF BESTEL EEN BUNDEL!**

**Niet
gehaald?
& Geld terug!
20%
Korting!**

**Scan de QR code
om van deze
korting gebruik te
maken!**

TentamenTrainingen.nl

Waarom Rusland niet uit de VN-Veiligheidsraad kan worden gezet

Eén van de meer in het oog springende problemen rondom een internationaal antwoord op de Russische invasie van Oekraïne is het feit dat Rusland een vetorecht heeft in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Het VN-handvest kent aan de Veiligheidsraad de primaire ‘verantwoordelijkheid voor de handhaving van de internationale vrede en veiligheid’ toe, waaronder ook het recht om ‘harde’ maatregelen (zoals militair optreden of sancties) onder Hoofdstuk VII van het Handvest te nemen.¹ De vijf permanente leden van de Veiligheidsraad – Rusland, China, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, en Frankrijk – hebben elk een veto over deze besluiten. Als gevolg van deze constructie kon Rusland een voorliggende resolutie die de Russische inval in Oekraïne zou hebben veroordeeld, vetoën.²

Het vetorecht van de permanente leden strekt zich niet uit tot alle besluiten van de Veiligheidsraad: procedurele beslissingen kunnen genomen worden met een meerderheid van negen van de vijftien leden, ongeacht hun status als permanent lid.³ Dit betekende bijvoorbeeld dat de Russische stem tegen Resolutie 2623 (2022) op 27 februari⁴ niet in de weg stond aan het aannemen van die resolutie, omdat het een procedurele kwestie betrof waarbij de voorliggende zaak naar de Algemene Vergadering werd verwezen onder de ‘*Uniting for Peace*’-procedure.⁵ De Algemene Vergadering nam op haar beurt op 2 maart met een overweldigende meerderheid een resolutie aan waarin de invasie werd veroordeeld.⁶ De mogelijkheden van de Algemene Vergadering om deze resolutie af te dwingen zijn echter zeer beperkt. In dit artikel zal ik een aantal mogelijkheden onderzoeken om van de patstelling in de Veiligheidsraad af te komen – om te concluderen dat ze geen van alle een serieuze optie zijn.

Joris van de Riet
Redacteur

Het VN-Handvest vereist dat leden van de Veiligheidsraad zich onthouden van stemmen, wanneer het voorliggende besluit gaat over een geschil waar zij partij bij zijn.⁷ Deze verplichting is echter beperkt tot geschilbeslechting door de Veiligheidsraad onder Hoofdstuk VI van het Handvest, dat gaat over vreedzame geschilbeslechting; besluiten over internationale vrede en veiligheid onder Hoofdstuk VII – met andere woorden, ‘harde actie’ – zijn niet onderworpen aan de verplichting zich te onthouden van stemmen.

Een andere manier om met Rusland ‘af te rekenen’ in dit geval – zij het niet de meest subtielste – zou zijn om Rusland onder artikel 6 van het Handvest uit te stoten uit de VN vanwege voortdurende schending van de in het Handvest vervatte beginselen. De VN zou niet de eerste internationale organisatie zijn die zo’n actie onderneemt: de Raad van Europa schorste Rusland daags na de invasie als lid⁸ en stootte het vervolgens volledig uit als lid van de Raad.⁹ Uitstoting uit de VN kan echter alleen gebeuren door de Algemene Vergadering op voordracht van de Veiligheidsraad¹⁰ – en in die Veiligheidsraad heeft Rusland uiteraard een vetorecht. De nogal radicale optie om het Handvest te amenderen en de verwijzing naar het Russische lidmaatschap van de Veiligheidsraad compleet te verwijderen kampt met hetzelfde probleem: artikel 108 van het Handvest, waarin de amendementsprocedure is geregeld, vereist uitdrukkelijk dat alle amendementen van het Handvest worden geratificeerd door tweederde van de leden, waaronder alle vijf permanente leden van de Veiligheidsraad.

“De VN zou niet de eerste internationale organisatie zijn die zo’n actie onderneemt: de Raad van Europa schorste Rusland daags na de invasie als lid en stootte het vervolgens volledig uit als lid van de Raad.”

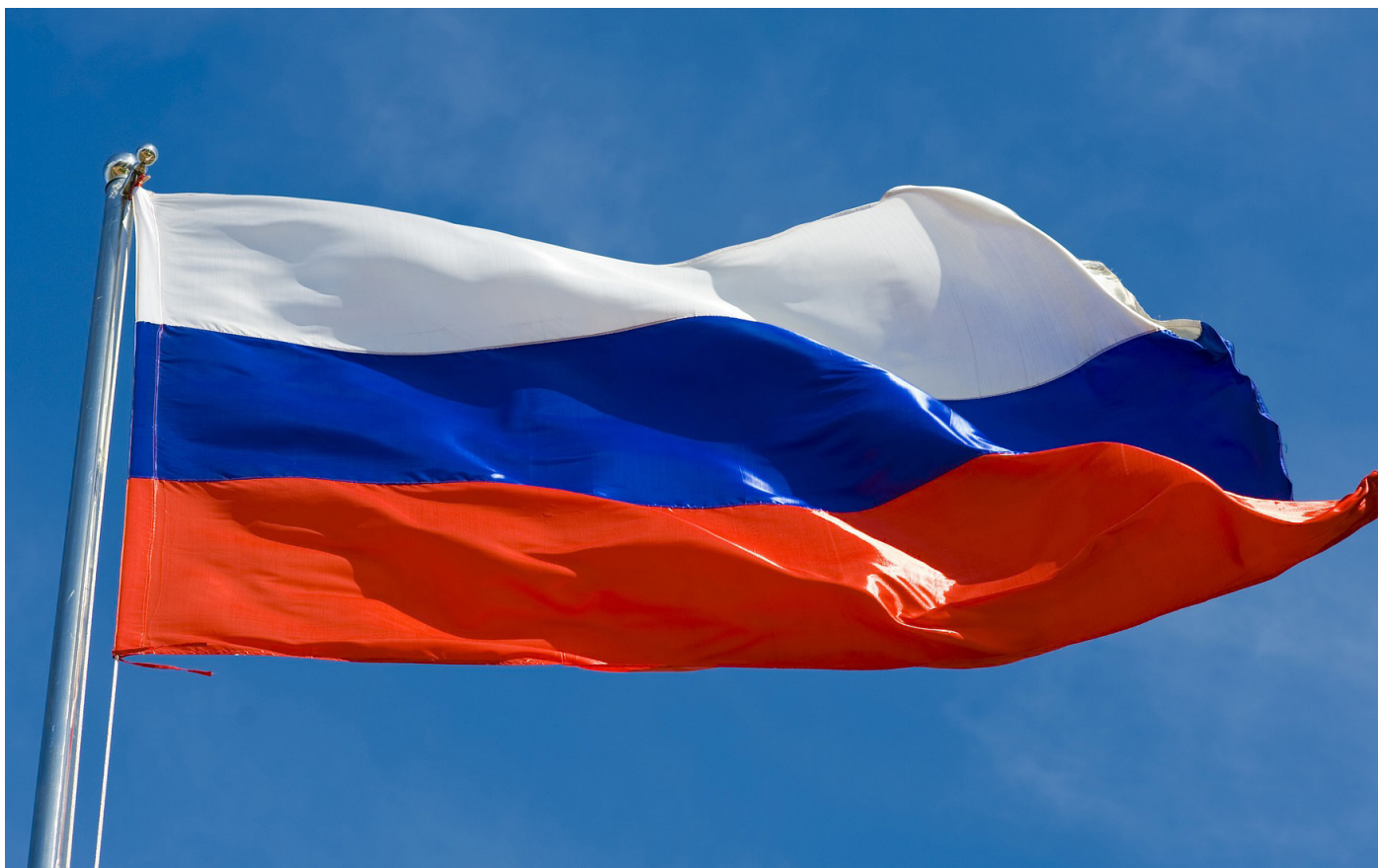
Is Rusland überhaupt lid van de VN?

Allicht de meest creatieve optie om het Russische veto te omzeilen is om vast te stellen dat Rusland eigenlijk überhaupt geen lid van de Verenigde Naties en de Veiligheidsraad is. Deze suggestie werd aangedragen door onder andere de Oekraïense permanent vertegenwoordiger bij de VN, Sergiy Kyslytsya¹¹, maar ook door voormalig Amerikaans ambassadeur in Rusland Michael McFaul¹² en de internationale-betrekkingenexpert Ian Hurd.¹³

De kern van het argument is een letterlijke lezing van artikel 23 lid 1 van het VN-Handvest, dat luidt: ‘De Republiek China, Frankrijk, de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland en de Verenigde Staten van Amerika zijn permanente leden van de Veiligheidsraad.’ De kwestie die hier in het oog springt is uiteraard dat de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken al sinds december 1991 niet meer bestaat, en dat het Handvest sindsdien niet is bijgewerkt om dat mee te nemen (los daarvan is er nog de kwestie van de verwijzing naar de *Republiek China*, maar dat is iets geheel anders). Kyslytsya bepleitte bij de Algemene Vergadering op 28 februari dat het Russische lidmaatschap van de VN niet legitiem is, omdat de Algemene Vergadering nooit heeft gestemd over de toelating van de Russische Federatie tot de VN na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in december 1991.¹⁴

In plaats van de opvolging van de USSR te regelen door een verdrag of een VN-resolutie stuurde Boris Jeltsin, de president van de Russische Federatie – het grootste land binnen de quasi-federale structuur van de USSR – eenvoudigweg een brief naar de secretaris-generaal van de VN op 24 december 1991 (één dag voordat Gorbatsjov in een speech het einde van de USSR aankondigde en de Sovjetvlag op het Kremlin werd vervangen door de Russische driekleur) dat ‘het lidmaatschap van de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken in de Verenigde Naties, inclusief de Veiligheidsraad en alle andere organen en organisaties van het VN-systeem, wordt voortgezet door de Russische Federatie (RSFSR) met steun van de landen van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten’.¹⁵ Geen enkel ander lid van de VN – ook niet Oekraïne, dat zelf al sinds 1945 een lid van de VN was – maakte bezwaar tegen deze voortzetting van het lidmaatschap; de Protocollen van Alma-Ata, die in december 1991 door de meeste voormalige Sovjetrepublieken (waaronder Oekraïne) werden ondertekend, gaven uitdrukkelijk steun aan de Russische voortzetting van het lidmaatschap van de USSR.¹⁶

In tegenstelling tot wat sommigen hebben gesuggereerd, is dit zeker niet ongebruikelijk: Zoals Schermers en Blokker uiteenzetten is het deel van een staat dat het merendeel van het oude grondgebied omvat na een splitsing doorgaans het deel dat wordt gezien als de internationaalrechtelijke opvolger, ook binnen internationale organisatie.¹⁷ Dit gebeurde bijvoorbeeld bij het uiteenvallen van de Verenigde Arabische Republiek, de eenheidsstaat van Egypte en Syrië, in

1961, waarbij Egypte het lidmaatschap voortzette; bij de afscheiding van Singapore van Maleisië in 1969, waarbij Maleisië het lidmaatschap voortzette; en bij het uiteenvallen van Servië en Montenegro in 2006, waarbij Servië het lidmaatschap voortzette. In al deze gevallen werd de staat die het grootste deel van het voormalige territorium in zich had erkend als de opvolger, en moest de kleinere staat apart worden toegelaten tot de VN. Dat de Russische Federatie het lidmaatschap van de USSR voortzette zonder aparte stemming over de toelating is dus geheel in lijn met de staande praktijk binnen de VN. Oekraïne zelf is bovendien nooit met zoveel woorden toegelaten tot de VN na het uiteenvallen van de USSR: zoals voormalig assistent-secretaris-generaal voor juridische zaken Larry Johnson opmerkte, heeft de staat ‘Oekraïne’ toen eenvoudigweg het VN-lidmaatschap voortgezet van de ‘Oekraïense Socialistische Sovjetrepubliek’ die in 1945 was toegelaten.¹⁸

Een consistent en uniform gebruik

Maar ook zonder een formele regeling inzake de opvolging van de USSR binnen de Verenigde Naties

zou een lezing van het Handvest, die erop neerkomt dat de Russische Federatie uit de Veiligheidsraad wordt gezet, ingaan tegen ruim dertig jaar van zeer consistente praktijk binnen de VN. In het advies inzake *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa)* uit 1971 werd het Internationaal Gerechtshof geconfronteerd met een argument van Zuid-Afrika¹⁹ dat Resolutie 284 (1970) van de Veiligheidsraad, waarin het advies van het Hof werd verzocht, niet geldig was omdat de resolutie was aangenomen zonder de instemming van alle vijf permanente leden (het Verenigd Koninkrijk en de USSR hadden zich onthouden van stemming, net als Polen).²⁰ Artikel 27 lid 3 van het VN-Handvest vereist expliciet dat voor resoluties van de Veiligheidsraad (procedurele besluiten daargelaten) ‘negen leden, waaronder zich de permanente leden bevinden, vóór stemmen’. De Zuid-Afrikaanse stelling dat Resolutie 284 niet had kunnen worden aangenomen – omdat onthouding van stemmen niet hetzelfde is als vóór stemmen – was wat dat betreft dus geheel in lijn met de letterlijke tekst van het Handvest.

Het Hof oordeelde echter dat ‘de besluiten van de

Veiligheidsraad over een lange periode' uitwezen dat de Veiligheidsraad 'het gebruik dat een permanent lid zich vrijwillig onthoudt van stemmen consistent en uniform heeft geïnterpreteerd als niet in de weg staande aan het aannemen van resoluties' en daarom 'algemeen is geaccepteerd door leden van de Verenigde Naties en bewijs is van een algemene praktijk van die Organisatie'.²¹ Een 'consistente en uniforme' interpretatie door de Veiligheidsraad van haar eigen werkwijze, zelfs als deze in strijd is met de letterlijke tekst van het Handvest, kan dus worden geaccepteerd als geldend recht.

Er is zonder enige twijfel een consistente en uniforme praktijk geweest binnen de Veiligheidsraad en alle andere organen van de Verenigde Naties om de Russische Federatie te beschouwen als de rechtmatige voortzetting van de Sovjet-Unie – een praktijk waartegen, voor zover ik kan zien, geen enkele ander staat inclusief Oekraïne zich in de afgelopen dertig jaar heeft verzet. Een voorstel om deze lezing van de relevante bepalingen van het Handvest, in overeenstemming met de praktijk inzake staatsopvolging binnen de VN en indertijd gesteund door de andere staten die uit het uiteenvallen van de Sovjet-Unie tevoorschijn kwamen, in één keer op zijn kop te zetten door een 'creatieve' interpretatie van het Handvest zou elk laatste beetje stabiliteit in het VN-systeem ondermijnen.

Tot besluit

Ik voel mij genooddaakt op te merken dat niets in dit artikel bedoeld is om op enige wijze de Russische invasie van Oekraïne te rechtvaardigen. De invasie is zonneklaar een daad van agressie en een flagrante schending van het VN-Handvest en menige andere regel van internationaal recht. Suggesties om Rusland uit de Veiligheidsraad te zetten zijn echter niet alleen juridisch ongegrond en niet behulpzaam, maar leiden af van andere manieren waarop het internationaal recht Oekraïne en de Oekraïense bevolking daadwerkelijk zou kunnen helpen. Ja, het VN-systeem is op veel wijzen dysfunctioneel – dat wil niet zeggen dat we het moeten opblazen in een poging het te redden. ●

Een eerdere versie van dit artikel is verschenen op Leiden Law Blog.

1. Art. 24 lid 1 Handvest.

2. 'Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto' (SC/14808), United Nations 25 februari 2022, [un.org](https://www.un.org/press/en/2022/sc14808.doc.htm).

3. Art. 27 lid 2 Handvest.

4. Resolutie 2623 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 februari 2022), UN Doc S/RES/2623.

5. De grondslag hiervoor is Resolutie 377A(V) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (3 november 1950), *Uniting for peace*, UN Doc A/5/377A.

6. Resolutie ES-11/L.1 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (2 maart 2022), *Aggression against Ukraine*, UN Doc A/ES-11/L.1.

7. Art. 27 lid 3 (slot) Handvest.

8. Besluit CM/Del/Dec(2022)1426ter van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (25 februari 2022), *Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8 of the Statute of the Council of Europe*; Resolutie CM/Res(2022)1 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (2 maart 2022), *Legal and financial consequences of the suspension of the Russian Federation from its rights of representation in the Council of Europe*.

9. Resolutie CM/Res(2022)2 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (16 maart 2022), *Cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe*.

10. Art. 6 Handvest.

11. 'United Nations Stands with People of Ukraine, Secretary-General Tells General Assembly, Stressing 'Enough Is Enough', Fighting Must Stop, as Emergency Session Gets Under Way' (GA/12404), United Nations 28 februari 2022, [un.org](https://www.un.org/press/en/2022/ga12404.doc.htm).

12. Michael McFaul (@McFaul), Twitter 6 maart 2022, <https://twitter.com/McFaul/status/1500513751967039490>.

13. I. Hurd, 'Ian Hurd: Read the words as they appear — Russia is not a member of the United Nations Security Council', *Chicago Tribune* 28 februari 2022, n. 18.

14. I. Hurd, 'Ian Hurd: Read the words as they appear — Russia is not a member of the United Nations Security Council', *Chicago Tribune* 28 februari 2022.

15. Geciteerd in Y.Z. Blum, 'Russia Takes Over the Soviet Union's Seat at the United Nations', *EJIL* (3) 1992, afl. 2, p. 354-362, hier p. 356 (vert. JvdR).

16. 'Decision by the Council of Heads of State of the Commonwealth of Independent States', 21 december 1991, *ILM* (31) 1992, p. 151, punt 1.

17. H.G. Schermers & N.M. Blokker, *International Institutional Law. Unity within Diversity*, Leiden: Brill Nijhoff 2018, par. 105.

18. L.D. Johnson, 'United Nations Response Options to Russia's Aggression: Opportunities and Rabbit Holes', *Just Security* 1 maart 2022, [justsecurity.org](https://www.justsecurity.org/64442/united-nations-response-options-to-russias-aggression/).

19. IGH 21 juni 1971, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, *ICJ Rep.* 1971, p. 16, § 21.

20. Resolutie 284 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (29 juli 1970), UN Doc S/RES/284.

21. Resolutie 284 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (29 juli 1970), UN Doc S/RES/284.

Waarde lezer,

Op moment van schrijven ben ik de dagen aan het aftellen naar onze studiereis naar de Verenigde Staten. Van 20 tot en met 30 april bevindt een groep Grotianen zich in het prachtige San Francisco en Los Angeles. Waardevolle activiteiten zoals een bezoek aan EY en een mock trial staan op de planning - het belooft een onvergetelijke reis te worden.

Vanaf heden vind je op deze pagina ook de Spotifycode naar onze Podcast. Het 101e bestuur heeft dit jaar de Podcastcommissie geïntroduceerd. Met regelmaat plaatsen zij studieverdiepende podcasts met een actueel thema. Mijn persoonlijke favoriete aflevering is die over *The Staircase* waarbij Bente, Krisz en Lila in gesprek gaan over een onopgeloste moordzaak.

Voor nu rest mij niets dan u veel plezier te wensen met deze editie van de NOVUM (of het beluisteren van de podcast). Hopelijk tot snel op een activiteit!

Shireen Lander

*Assessor onderwijs en carrière
 101e bestuur der J.F.V. Grotius*

April

19 Kantoorbezoek | Cees

20 Studiereis | LA & SF

Mei

03 Kantoorbezoek | CMS

03 Karaokeavond

06 Kantoorbezoek |
 EversSoerjatin

09 TBS-Kliniek

10 Recruitmentlunch

12 Kantoorbezoek |
 Kennedy van der Laan

12 Borrel | Goede-
 doelencommissie

13 Gala

TERUGBLIK

maart / april

Tussen kunst en recht

Karel Wijdeveld
Eindredacteur

“De mens kan al zo weinig en stelt al zo weinig voor. Het is zo’n armzalig stel van mislukkelingen.” Dit zijn de woorden van Gerrit Komrij, die als geen ander op behoorlijk direct wijze de vinger op de zere plek kon leggen. De lezer confronteren met het ongemak van het ware is een kunst die slechts aan weinigen besteed is. Het is een kunst, omdat het ‘gemaakte’ wordt ontweken door de puurheid van de realiteit.

Omdat die reden heb ik Gerrit Komrij lief. Niet alleen is hij een kunstenaar met woorden, maar hij kan de dingen die vanzelfsprekend zijn, duiden en aan het wankelen brengen. Dat is — zeker vandaag de dag — zo nu en dan nodig. Het vanzelfsprekende is namelijk een indicatie voor een sleur, een tendens waarin men niet meer hoeft na te denken, maar slechts diegenen vóór hem hoeft te volgen. Een gevaarlijke ontwikkeling, zowel voor de mensheid in zijn geheel, als voor de mens *an sich*. Voor de mensheid is een dergelijke ontwikkeling gevaarlijk, omdat iets zonder goede reden onterecht als de ‘normale gang van zaken’ kan worden beschouwd. Voor de mens zelf is het gevaarlijk, daar het meegaan met de massa kan leiden tot een zekere vervreemding en, uiteindelijk, een staat van ongelukkigheid.

Ook binnen de muren van de rechtenfaculteit (en daarna binnen de advocatuur) is de praktijk van het *rücksichtslos* ‘volgen’ de jurist niet vreemd. De drang om een ‘papiertje’ te halen, lijkt bijvoorbeeld groter dan de schoonheid van het recht te willen onderkennen, onderzoeken en begrijpen. Zo lijkt creativiteit de jurist vreemd, maar toch wil ik mij richten op de vraag of in de jurist een kunstenaar schuilt. Gezien het bovenstaande, lijkt het antwoord op de vraag op dit moment ontkennend. De sleur waar de hedendaagse jurist zich vaak in lijkt te begeven, brengt immers niet direct frivole associaties met zich.

Desondanks, zal ik een poging wagen. In deze poging zal ik de rechtenstudent vergelijken met een ‘dadaïst’, de kunstenaar binnen het ‘dadaïsme’. Deze ‘beweging’ is niet de meest bekende kunststroom, maar wel één van vrij recente aard. Het dadaïsme kent haar oorsprong in het begin van de twintigste eeuw. Het neurale Zwitserland werd de Heimat van deze beweging, daar deze werd geïnitieerd door voornamelijk kunstenaars die geen deel uit wilden maken van de gruweldaden van de Eerste Wereldoorlog.

Deze beweging zou later uitweiden naar andere delen van de wereld. Met name New York zou een broedplaats worden van het dadaïsme. Aangezien het dadaïsme was ontstaan door mensen die de oorlog waren ontvlucht, was deze beweging voornamelijk ook een reactie op en tégen deze oorlog. Het ‘spontane’ en ‘willekeurige’ stond in deze kunstvorm centraal, met het doel de normen van het alledaagse te overschrijden. ‘Choqueren’ stond aldus hoog in het vaandel.

Eén van de belangrijkste figuren binnen de ‘New York Dada’, was de kunstenaar Marcel Duchamp, die met zijn ‘readymades’ (alledaagse voorwerpen die als kunstwerk werden gebruikt) enorm beroemd werd. Met name door het werk ‘Fountain’ werd hij bekend. ‘Fountain’ was in wezen een urinoir, dat hij zou hebben ingezonden bij een kunsttentoonstelling. Ook nu was het doel geweest de mensen te choqueren, alleen is achteraf gebleken dat Marcel Duchamp niet verantwoordelijk is geweest voor de inzending van dit beroemd geworden werk.

“Ook binnen de muren van de rechtenfaculteit (en daarna binnen de advocatuur) is de praktijk van het rücksichtslos ‘volgen’ de jurist niet vreemd. De drang om een ‘papiertje’ te halen, lijkt bijvoorbeeld groter dan de schoonheid van het recht te willen onderkennen, onderzoeken en begrijpen.”

Eén van de mogelijke inzenders was de vrouwelijke dadaïst Elsa Von Freytag-Loringhoven. De van oorsprong Duitse, adellijke dame had zich in diezelfde jaren proberen in te vechten binnen de intieme kunstkringen van de New York Dada. Een lastige opgave, niet alleen gezien de kunstzinnige kenmerken van de beweging

zelf, maar met name doordat deze beweging werd geleid door mannelijke figuren. Mede hierdoor is zij in de eeuw die na dit kunsttijdperk zou volgen, grotendeels in de vergetelheid geraakt. Een studie van Amelia Jones, genaamd ‘*Irrational Modernism: A Neurasthenic History of New York Dada*’ heeft er echter aan bijgedragen dat zij op de kaart is gezet.

Zoals gezegd, draait het dadaïsme om het volledig omarmen van het spontane en het compleet loslaten van het burgerlijke. Elsa Von Freytag-Loringhoven bleek een dadaïst *pur sang* door haar absurditeit. Ze droeg buitengewoon opvallende kleding — regelmatig was dit herenkleding — waardoor zij een attractie op zich was. Hiermee zocht zij de grenzen op van seksualiteit, maar ook die van etniciteit en de klassenverschillen. Ondanks dat ‘irrationaaliteit’ het uitgangspunt was van een dadaïst, hadden zelfs de kunstenaars binnen deze beweging moeite met hoe ver de barones kon gaan. Haar ‘tempo’ kon simpelweg niet worden bijgehouden.

De vrijgevochten Elsa Von Freytag-Loringhoven merkte dit zelf ook. Zo uitte zij felle kritiek op prominente dadaïsten als Marcel Duchamp. Marcel Duchamp en consorten zouden, ondanks dat zij beroemd werden middels het irrationele dadaïsme, nog té rationeel zijn volgens haar. Zij dachten namelijk te veel na over *hoe* zij het spontane en willekeurige hun eigen konden maken. Deze rationaliteit zou geen recht doen aan het uitgangspunt van deze beweging, maar zou slechts een aanwijzing zijn voor de ‘burgerlijke’ zijde die dadaïsten toch niet los konden laten. Het idee om zich zo willekeurig mogelijk te uiten, was hierdoor een middel om te choqueren of om bekend te raken, maar niet het doel op zich. De meeste dadaïsten waren aldus hobbymatige kunstenaars, die slechts deden ‘alsof’.

Nu de parallel met de hedendaagse rechtenstudent: in welk opzicht is deze vergelijkbaar met de dadaïst?

Welnu. Wat gebleken is uit de studie van Amelia Jones naar de New York Dada, is de gespeelde spontaniteit die de dadaïst niet vreemd was. Om een bekend kunstenaar te worden binnen deze stroming, diende iemand zo ‘spontaan’ mogelijk te zijn in zijn kunstvormen. Aangezien ‘bekend worden’ veelal het doel was, werd de geprezen ‘spontaniteit’ of ‘willekeurigheid’ slechts het middel om dit doel te bereiken. Zo dachten de dadaïsten zowaar na over hun kunstuitingen, terwijl het ‘irrationele’ juist voorop behoorde te staan binnen deze beweging. Immers; ultieme spontaniteit en willekeurigheid wordt

bereikt door zo min mogelijk vooraf uit te denken. Op deze wijze werd de doorsnee toeschouwer op het verkeerde been gezet. Slechts de oplettenden, waaronder en met name de barones, konden hier doorheen prikken.

“De moderne mens, en daarmee ook doelend op de hedendaagse rechtenstudent, kenmerkt zich als ‘nutsmens’. Alles wat de mens doet, moet tegenwoordig voornamelijk een praktisch doel hebben. Bovendien moet dit praktische doel ook nog eens zo snel en efficiënt mogelijk bereikt zien te worden.”

Ook binnen de wereld van het recht, kunnen de oplettenden door een zekere ‘gemaaktheid’ van de rechtenstudent heen prikken. Daar waar de rechtenstudent over het algemeen een mooi en uitgebreid praatje paraat

heeft over de motivatie om rechten te studeren en om, uiteindelijk, advocaat te worden, zal het bij de meesten aan de intrinsieke passie voor het recht ontberen. Ook hier wordt het einddoel, in dit geval het omarmen van het recht, eerder gebruikt als middel. Veelal is het doel immers om een ‘papiertje’ te halen, waarvoor de studie naar het recht slechts wordt gebruikt.

Deze trend is logisch en begrijpelijk... Gezien de *Zeitgeist*. De moderne mens, en daarmee ook doelend op de hedendaagse rechtenstudent, kenmerkt zich als ‘nutsmens’. Alles wat de mens doet, moet tegenwoordig voornamelijk een praktisch doel hebben. Bovendien moet dit praktische doel ook nog eens zo snel en efficiënt mogelijk bereikt zien te worden.

In wezen vormt het bovenstaande op het eerste gezicht wellicht geen probleem. Wat is er immers mis met iemand die zichzelf naar een hoger niveau wil tillen? Niks, doch zodra de focus ligt op het vooraf uitdenken van een doel waar je op dat moment weinig tot geen weet van hebt,

kunnen de verrassingen die het leven ons te bieden heeft, ineens heel onaangenaam zijn. Ineens wordt de rechtenstudent geconfronteerd met een vreemde prikkel, ineens raakt hij geïntrigeerd door iets esthetisch dat zich buiten de contouren van het uitgestippelde carrièrepad bevindt, ineens lijkt het vak ‘Fusies en overnames’ of een stage toch minder belangrijk om een lang en gelukkig leven te leiden... Er gaat een wereld, de echte wereld, open voor de rechtenstudent. Het vanaf jaar één gedroomde plaatje om M&A-advocaat worden ergens aan de Zuidas is niet meer. Wat nu?

Omarm de studie naar recht. Gebruik het niet slechts als middel ten faveure van de kortste route naar oppervlakkig en kortstondig geluk, maar gebruik het voor het ontwikkelen van een gezonde portie wijsheid. Voldoende wijsheid om je te kunnen realiseren dat het streven naar efficiëntie en snelheid geen doel op zich hoeft te zijn. Voldoende wijsheid om niet uit te gaan van het kortstondige. Voldoende wijsheid om te kunnen relativiseren, maar ook om tegelijkertijd te kunnen beseffen wat daadwerkelijk ‘wezenlijk’ is, voldoening geeft en gelukkig maakt op de langere termijn.

“ Ineens wordt de rechtenstudent geconfronteerd met een vreemde prikkel, ineens raakt hij geïntrigeerd door iets esthetisch dat zich buiten de contouren van het uitgestippelde carrièrepad bevindt, ineens lijkt het vak ‘Fusies en overnames’ of een stage toch minder belangrijk om een lang en gelukkig leven te leiden... Er gaat een wereld, de echte wereld, open voor de rechtenstudent. Het vanaf jaar één gedroomde plaatje om M&A-advocaat worden ergens aan de Zuidas is niet meer. Wat nu?”

De gemaaktheid is aanlokkelijk; het schept een zeker patroon waaraan vastgehouden kan worden en waar vele anderen zich ook in begeven. Het kan op deze wijze een ‘veilig gebied’ vormen, waar zekere angsten (voor het spontane, onverwachte en willekeurige) worden weggemoffeld en uitgebannen. Dit, terwijl die ‘angsten’ juist iets moois kunnen bieden: andere of meer diepgaande interesses, het ontwikkelen van passie, een breder wereldbeeld...

Deze bijdrage ving ik aan met Gerrit Komrij en ik eindig ook met een quote van hem: “Mensen zijn in het algemeen ook maar vaten van nutteloze weetjes die ze met zich meezuilen. Maar ook zijn zij wezens van mooie dingen: godsbegrippen, muzieknoten, schilderijen.” De dadaïst had iets moois te pakken — het willekeurige —, maar misbruikte dit voor zijn eigen gewin. De rechtenstudent mag zich gelukkig prijzen door zich bezig te houden met ‘het recht’ en haar vele, uiteenlopende en intrigerende vraagstukken. Verbruik haar niet, misbruik haar niet, gebruik haar niet, maar omarm haar. ●

Ben jij onze nieuwe redacteur?

NOVUM magazine heeft weer plek voor studenten om onze redactie te komen versterken. Schrijf jij graag en vlot, ben je initiatiefrijk, en heb jij oog voor detail? Dan zijn wij op zoek naar jou!

Als redacteur heb je de vrijheid om je eigen onderwerpen te bepalen en kan je steeds een andere rubriek verzorgen. Zo schrijf je de ene maand een annotatie, interview je de volgende keer een professor of advocaat, en lever je daarna een opinie over een juridische actualiteit. Heb je zelf een idee voor een nieuwe rubriek? Dan gaan we daar graag met jou mee aan de slag!

Zou je graag eenmalig een artikel willen laten publiceren, of wil je reageren op een van de stukken? Ook wanneer je geen vast redactielid bent kan je een artikel inzenden.

Geïnteresseerd of verdere vragen omtrent het redacteurschap?
Neem dan contact met ons op via
novum@law.leidenuniv.nl

Voor sollicitaties voor de redactie ontvangen wij graag je CV en een korte motivatie, waarin je aangeeft wat voor stukken je graag zou willen schrijven (max. 1 A4).

NOVUMmagazine

NOVUMmagazine

NOVUM magazine is het juridisch faculteitsblad van de Universiteit Leiden, ontstaan uit de fusie tussen het faculteitsblad **Trias** (1968) en het blad **Request** (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentoraat Appèl, tegenwoordig **Juridische Faculteitsvereniging Grotius**.

Ons doel is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van (toekomstig) juridische professionals.

Hoofdredacteur

Hadassah Drukarch

Eindredacteur

Karel Wijdeveld

Redacteuren

Jurian Bos
Bouchra Boulouize
Sebastian Cornielje
Rudolf Willem van Dam
Francine Fetter
Mathijs de Jong
Mahatma M. Martinus
Anne Sophie Pijnacker
Joris van de Riet
Lars Volborth
Femke de Wijs

Raad van advies

Prof. mr. dr. A.G. Castermans
Mw. drs. A.F.M. van der Helm
Julie Külsen, assessor FdR
Shireen Lander, Assessor onderwijs & carrière JFV Grotius

Oplage: 750 exemplaren

Drukker: BladNL

ISSN: 1567-7931

© Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de redactie openbaar worden gemaakt of verveelvuldigd.

Adverteren, solliciteren of reageren: novum@law.leidenuniv.nl

ПОЛІЦІЯ